

XX.

RAADMAND POVEL HANSEN
OG HANS SEKS KONER.

En restaureret Gravsten i Skelskør Kirke.

Af Victor Hermansen.

Ved et Besøg paa Herregaarden Basnæs ved Skelskør var Dr. *Bjørn Kornerup* fornylig blevet opmærksom paa, at der ude i et Hønsarhus — dækket af allehaande Urenlighed — laa saa mange Stumper af en Gravsten fra Renaissance, at de baade kunde og burde samles og igen opstilles i Skelskør Kirke, hvor den oprindeligt stammede fra. Han har derfor Fortjenesten af at have rejst Sagen, som forøvrigt gik glat igennem. Nationalmuseet henvendte sig til Basnæs' nuværende Ejer, Richs Fabrikker, som beredvilligt afstod Gravstenen til Skelskør Kirke, Menighedsraadet paatog sig de haandværksmæssige Udgifter ved Restaureringen og lod den opsætte i Vaabenhuset, og endelig skete Stenens Sammensætning under Museets Tilsyn.

Enkelte Dele mangler ganske vist nu, men dog ikke mere end at man kan faa et Helhedsindtryk og underkaste den en Undersøgelse. Vel er den registreret i Danmarks Kirker¹, men kun efter Edvarsen Friis og Søren Abildgaard, men da der hertil kan føjes en Række nye Iagttagelser, vil det formentlig ikke være uden Interesse at betragte den lidt nøjere.

Selvfølgelig er det ikke ligegyldigt, om en Gravsten er et betydeligt Kunstværk eller ej, men det er dog værd at fremhæve, at dens Betydning egentlig ligger paa et helt andet Felt. Naar man nemlig hidtil har ofret Skriftstederne og de religiøse Sentenser liden eller ingen Opmærksomhed og blot affærdiget dem med en intetsigende Karakteristik (f. Ex. religiøs Randskrift osv.), kunde man fristes til at

¹) Sorø Amt. 1936. S. 260.

Fig. 1. Raadmand Povel Hansens Ligsten.

V. H. fot.

sætte Sagen paa Spidsen og hævde, at de netop er det vigtigste. Navn og Stand og ydre Glans forsvinder hurtigt, men saa længe Stenen bestaar, er den Vidnesbyrd om Tidens Opfattelse af Liv og Død, og den faar derved sin Interesse som Type. Derfor bliver Gravstenens Udsmykning — hvilke Motiver og ikke mindst hvilke Skriftord — af særlig Betydning, selvom Stenen ellers er aldrig saa ringe i sin Udførelse.

Betragter vi Gravstenen over Raadmanden og hans sex Koner ud fra dette Synspunkt, er dens kristelige Karakter fremhævet ved Randskriften med de anselige Relief-Versaler og ved Kærneordet: Saa elskte Gvd Werden, at Hand gaf sin enbaarne Søn paa det at alle de som tro paa Han-nem icke skulle fortaabis men hafve det evige Lif. Joh: 3. Ogsaa de fire Cirkler i Hjørnerne med Relieffer af Syndefaldet, Kristi Korsfæstelse, Kristus i Graven og Kristi Opstandelse tyder paa et fromt Sindelag, men ser vi derpaa paa det smalle Indskrift-Felt foroven, har det jo nok Skriftstedet: Lige som de dø alle i Adam, saa blifve de alle lefvende gjorde i Christo. 1. Cor. 15., men Versalerne her er blot fordybede, og i Kartoucherammen er der indskudt to Bomærke-Skjolde. Det ene er for Raadmanden og har hans Forbogstaver P H, det andet for hans Kone No. 6, med et Kristus-Monogram i Fraktur, og hendes Bogstaver G P D.

Sætter vi nu dette Felt til 1, bliver det store Midtfelt ikke mindre end 5 Gange saa stort, og hvad der især bør bemærkes, er, at det er rent verdsligt. Under syv Fladrundbuer, af hvilke den midterste er størst og uden Navn, medens de andre har Konernes Navne i Relief-Versaler (Maren Iens D — Boel Iens D — Dorit Iens D — [A]nne Iypens D — Sisel Hans [D — Gierdrud Peders D]), staar syv legemsstore Figurer. I Midten ser vi naturligvis Raadmanden, et halvt Hoved højere end sit Geled af Koner. Han staar bred og skrævende, med blottet Hoved og Fulds-kæg, iført Pibekrave, knælang, aabentstaaende Overkjor-

Fig. 2. Søren Abildgaards Tegning af Raadmand Povel Hansens Ligsten.
(Nationalmuseet).

tel med Opslag, knappet Trøje og Knæbukser, og holder en Bog over Brystet. Konerne staar med Hænderne i samme Stilling, men uden Bog, og har lange, aabentstaaende Kaaber over endnu længere Kjortler, Pibekraver og tætsluttende Konehuer. De staar, maa man antage, i Aldersfølge med den sidste yderst tilvenstre, og maaske er de tre første — at dømme efter Navnene — Søstre.

Tværskriften staar forneden med fordybede Versaler og lader sig — ved Hjælp af Abildgaards Tegning — let læse, selvom den nu er defekt paa enkelte Steder. Den lyder:

ANNO 1608 DEN 9. IVLII LOD ERLIG MAND POVEL
HANSSON RAAMAND I SCKIELCKOER DENNE STEEN BE
KOSTE SOM HAFVER LEFVIT I ECTESKAB MED SEX
HVSTRVER OC LIGGER HAND HER BEGRAFVIT SOM
DØDE DEN 5 NOVEMB AAR 1617 MED
SIN HVSTRV GIERTRVD PEDERS
DAATER SOM DØDE DEN 9 FEBRVARI
AAR 1616 GVD GIFVE DENNOM
ALLE DEN EVIGE GLÆDE AMEN

Indskriften er samtidig med selve Gravstenen, idet der har været ladet Plads aaben til Dødsdagen og -aaret (5 Novemb Aar 17 og for Konens Vedkommende: 9 Febrvari 16). Men hvorfor Stenen er blevet bekostet netop den 9. Juli 1608, maa vi lade staa hen, med mindre vi vil gætte paa, at en Sygdom eller et Uheld — enten vel overstaaet eller nylig begyndt — havde faaet ham til at tænke paa sit Endeligt.

Om Raadmand Povel Hansen synes vi ellers ikke at vide noget andet, end hvad Stenen fortæller, men den kan dog ogsaa sige os lidt om hans ægteskabelige Forhold. Da han bekostede Gravstenen i 1608, havde han fem Ægteskaber bag sig og var i det sjette, med Giertrud Pedersdatter, og selvom hun skulde være død før ham, skulde det nu aabenbart være Slut med Rækken af Giftermaal. Der var i hvert Fald ikke afsat Plads til nogen Efterfølger, hverken i Billed-

feltet eller i Indskriften. Nogen Grund til at fortsætte skulde der heller ikke synes at være, naar de seks Gange, han var indtraadt i den gifte Stand, aabenbart havde været frugtesløse. Ingen Poder, hverken levende eller døde, flokker sig i hvert Fald om ham.

Stenen bærer ikke nogen Mester-Signatur, saaledes at vi kun kan ræsonere os til, hvor den maa antages at være gjort. I Betragtning af Skelskørs ringe Størrelse og Betydning kan vi utvivlsomt med det samme se bort fra, at Stenen skulde være udgaaet fra et lokalt Værksted, men derimod er der al Grund til at have Opmærksomheden henvendt paa Nabobyen, paa Næstved. Her sad i hvert Fald i Slutningen af det sextende og Begyndelsen af det syttende Aarhundrede en virksom Stenhugger, som man har kaldt Næstved-Figurmester og maaske har identificeret med den Gert Stenhugger, som netop paa samme Tid boede i Byen. Det viser sig nemlig, at en Række sydsjællandske Gravsten — i Everdrup, Vordingborg og Skelskør — stammer fra dette Værksted og, hvad der særligt interesserer os, hertil hører netop Stenen over Povel Hansen¹.

Medens Gravstenen endnu havde sin oprindelige Plads i Skelskør Kirkes Korgulv, saa' *Jacob Langebek* den i 1743 og beskrev den saaledes:

I Choret ligger en liigsteen over en Raadmand Povel Hansøn, som skal have haft 7 Koner, og er død henved 1617. Han staaer udhuggen paa Stenen og 3 Koner paa hver Side, men den 7de Kone skal have overlevet ham². Det er sikkert en stedlig Tradition, som Præsten eller Degnen vel har fortalt ham, men om den havde noget at bygge paa, kan vi ikke vide. Af Stenen fremgaar den i hvert Fald ikke og den nævnes heller ikke af Friis Edvarsen i 1759, saa meget sandsynlig er den ikke.

Nogen indgaaende Redegørelse for Stenen kunde Lange-

¹) Chr. Axel Jensen: Danske adelige Gravsten. Textbind II. Kbh. 1953. S. 114—115.

²) Kirkehist. Saml. 4. R. IV. S. 434—435.

bek paa sin Rejse og under sit kortvarige Ophold naturligvis ikke give, og vi maa derfor være taknemlige for, at Sognepræsten ofrede den mere Opmærksomhed. Paa et enkelt Punkt har han en Iagttagelse, som vi nu ikke kan gøre, da Gravstenen paa dette Sted i Mellemtiden er blevet defekt. Den lyder:

En Steen, hvorpaa en Raadmand med sine 6 Hustruer staaer udgraven, alle i fuld Corpus, og hver Qvindes Navn over hendes Hoved, Maren Jens Datter, Bodel Jens Datter, Dorit Jens Datter, Ane Jypens Datter, Sisel Hans Datter, Gierdrud Peders Datter; Øverst paa Stenen staaer, ligesom de døde alle i Adam, saa blive de alle levende gjorde i Christo I Cor: Neden paa Stenen staaer: Anno 1608 den 9 Jul. lod ærlig Mand Povel Hansen, Raadmand i Schielschiør, denne Steen bekoste, som haver levet i Ægteskab med 6 Hustruer, og ligger han her begravet, som døde den 5te Nov. 1617 med sin Hustrue Gierdrud Peders Datter, som døde den 9 Febr. 1616. Gud give dem alle den ævige Glæde. Amen; Omkring Kanten af Stenen staaer: Saa elskede Gud Verden &c. Joh. 3. Denne fattige Raadmand var lige saa riig som Kongen Harald Haarfaver i Norge, der havde 6 Dronninger, men om han som Harald havde 20 Sønner foruden Døttre, som ikke nævnes, vides ikke, mindre at han foruden de 6 havde noget Boelskab, som Harald der havde sin Tore, med hvilken han avlede Haagen Adelstein, som siden kom til Regieringen og fordrev Erich Blodøxe; denne gode Raadmand, i hvor tit han end var gift, saa var dog ingen af hans Hustruer, som lukte hans Øien.¹

Ogsaa i Skønlitteraturen er Gravstenen blevet omtalt et Par Gange. Saaledes siger *Carl Bagger* i Digtet Herregaarden, offentliggjort i 1834:

¹) En ringe Underretning om Schielschiørs Kiøbstæds gamle og nu værende Tilstand, efter mange Venners Begiering aftvungen og endelig paa et Forsøg, saa vit mueligt var, af de gamle Papirer, saa mange som pro tempore findes, extraheret af Peter Friis Edvarsen, Sogne-Præst til Schielschiør, Schiørpinge og Faardrup, og Provst i Vester-Flacheberg Herred. Sorøe. 1759.

Kom med! imellem disse Buske ligger
En gammel Liigsteen slængt uændset hen;
Indskriften længst forvittret er til Prikker,
Men Sagn i Folkemunde gjemte den:
En Præstemand staae huggen ud paa Stenen,
Sex Koner hugne staae ved Siden af;
Saa mange Gange brød han Myrthegrenen,
Og hvergang blev den henlagt paa en Grav:
Med Rette blev ham intet Varigt givet,
Thi man kan *eengang* elske kun i Livet.

Og da Carl Baggers Samlede Værker udkom i 1867, hed det i Noterne hertil, at »den omtalte Liigsteen findes endnu i Basnæs Have, tæt ved et Lysthuus«¹.

Men endnu bedre kendt er dog *H. C. Andersens* Skildring. I 1857 var han paa det gæstfri Basnæs, hvor Planen til en ny Eventyr-Komedie, *Lygtemanden*, udviklede sig, »men den kom dog kun i løst Udkast paa Papiret, og først flere Aar efter blev den givet i ganske forandret Form og Skikkelse«. Det var i Aaret 1865, at Eventyret *Lygtemændene ere i Byen*, sagde *Mosekonen* udkom og her hedder det:

Udenfor, ikke langt fra Huset, er en Høi med Rødtjørn og Guldregn; her ligger en gammel Gravsteen, der for mange Aar siden kom hertil fra Kjøbstadkirkegaarden, et Minde om en af Byens hæderlige Raadmænd; hans Hustru og fem Døttre, Alle med foldede Hænder og Pibekraver, staae omkring ham, udhugne i Stenen.

Helt nøjagtigt er Beskrivelsen vel ikke, men i »Mit Livs Eventyr« er Skildringen mere præcis:

Sceneriet for dette Eventyr var Basnæs; Enhver, som har været der, vil mindes de store Alleer, den gamle Gravsteen, som engang har ligget i Skjelskjør over en Raadmand og hans sex Fruer.²

¹) Carl Baggers Samlede Værker. II. Kbh. 1867. S. 367, 534. H. G. Orlík: Carl Bagger's Basnæs-Digte . . . Kbh. 1920. S. 22, 72—73.

²) Mit Livs Eventyr, Fortsættelse (1855—1867). Kbh. 1877. S. 21—22, 111; Nye Eventyr og Historier. Anden Række. Tredie Samling. Kbh. 1865.